

FRANȚA, EUROPA, ROMÂNIA

BOGDAN CĂLINESCU

Franța, Europa, România

Eseu despre politică, economie și libertate

Traduceri din franceză de

IULIANA GLĂVAN

și

PATRICIA RĂDULESCU

Argument de

HORIA-ROMAN PATAPIEVICI

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Redactor: Vlad Russo
Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Ioana Vilcu
DTP: Emilia Ionașcu, Carmen Petrescu

Tipărit la Ganesha Publishing House

Pentru capitolul „Acest stat care ucide Franța“

Nicolas Lecaussin

Cet Etat qui tue la France

Copyright © Plon 2005

Pentru capitolul „Absolutismul eficient“

Nicolas Lecaussin

L'Absolutisme efficace: Enquête sur la présidence de Nicolas Sarkozy

Copyright © Plon 2008

© HUMANITAS, 2013, pentru prezenta versiune românească.

Pentru capitolul „Franța, Europa, România. Eseu despre politică,
economie și libertate“

© HUMANITAS, 2013

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CĂLINESCU, BOGDAN

Franța, Europa, România: eseu despre politică, economie

și libertate / Bogdan Călinescu; trad.: Iuliana Glăvan,

Patricia Rădulescu; pref.: Horia-Roman Patapievic. –

București: Humanitas, 2013

ISBN 978-973-50-4243-1

I. Glăvan, Iuliana (trad.)

II. Rădulescu, Patricia (trad.)

III. Patapievic, Horia-Roman (pref.)

32(4)

338(4)

EDITURA HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021 408 83 50, fax 021 408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 021 311 23 30 / 0372 189 509

Cuprins

<i>Argument</i>	
de Horia-Roman Patapievici	7
<i>Notă introductivă</i>	9
ACEST STAT CARE UCIDE FRANȚA.	11
Introducere	13
I. Responsabilitate și curaj politic: victimele etatismului	19
II. Ravagiile statului „protector“	41
ABSOLUTISMUL EFICIENT.	107
I. De la revoluția conservatoare la tentația absolutistă.	109
II. Puterea între ifos și eficacitate	122
Obsesia mass-mediei și comunicarea	122
Oamenii președintelui și „deschiderea“	135
Rapoarte, comisii, misiuni: ce le mai rămâne miniștrilor și Parlamentului?	146
III. Politica externă: „domeniu rezervat“	162
Revenire răsunătoare pe scena internațională.	162
IV. Un Parlament supus executivului și administrației.	176
O procedură legislativă deturnată	178
Drept de control: Adunarea face figurație	185
Deputații în fața unei oligarhii „enarhice“	198
V. Echilibrul puterilor este garanția sănătății democratice și a vitalității economice	211
În Marea Britanie, parlamentarii sunt acționarii administrației și controlorii executivului	212

6 FRANȚA, EUROPA, ROMÂNIA

În Statele Unite, modelul „luptei eficiente“ între puteri și <i>checks and balances</i>	217
VI. Regim prezidențial, sau președinție autocratică?	223
FRANȚA, EUROPA, ROMÂNIA	227
Note inutile	307

Argument

Această carte perfect argumentată constată răul lumii noastre. Nu e capitalismul, cum poate ați crede, dacă i-ați asculta pe socialiști, care azi ocupă piețe, ca să nu mai existe piață. Socialiștii, care au ruinat cu principiile lor trei sferturi din lume în doar două generații, ar trebui să știe mai bine că fără ajutorul statelor marxiste nu ar fi putut niciodată obține aceste rezultate. Răul lumii noastre civilizate e statul, statul care ne-a naționalizat societățile, ne-a etatizat viețile, ne-a ipotecat proprietățile, a pus botniță libertăților – uniformizând egalitățile și înregimentând fraternitățile. Statul care acum, când are deja totul, se plânge că nu mai poate face nimic pentru aproape nimeni. Răul este acel stat despre care Nietzsche spunea, acum aproape un secol și jumătate, că este cel mai rece dintre toți monștrii reci și în privința căruia Bogdan Călinescu (Nicolas Lecaussin), cu statisticile pe masă, ne demonstrează că da, statul este cel care ucide azi societățile, infantilizează cetățenii și descompune culturile. Statul este monstrul cel mai rece, monstrul care ne-a confiscat totul în numele minciunii că el, statul, este poporul, este societatea, este civilizația. Nu, nu este. Iar din cartea lui Bogdan Călinescu aflați, din observații, și nu din teorii, de ce nu este și ce anume, de fapt, este. Concluzia sa, atent și îndelung susținută de dovezi, este tranșantă: „Iar singura reformă posibilă a statului este renunțarea acestuia la prerogativele sale, așa cum se întâmplă în alte țări. Cu cât mai puțin stat, cu atât mai bine.“

HORIA-ROMAN PATAPIEVICI

Notă introductivă

Nici prin gând nu mi-a trecut atunci când am ajuns în Franța (în 1990) că voi deveni, câțiva ani mai târziu, unul dintre cei mai înverșunați critici ai sistemului politic și economic francez. După studiile universitare și câteva experiențe profesionale, am intrat, înainte de sfârșitul anilor '90, într-un *think tank*, un institut privat de cercetări politice și economice. Acolo am început să „atac” statul în lucrări și anchete cifrate.

Admirator fervent al lui Jean-François Revel, pe care îl consider un mentor spiritual (eseul *Absolutismul eficient* tradus în cartea de față e direct inspirat de un eseu al lui Jean-François Revel), am devenit un liberal convins, însă foarte pragmatic. În cărțile pe care le scriu evit pe cât posibil teoria și mă bazez pe „fapte”. De altfel, liberalismul nu e o ideologie. Nu promite, precum socialismul și comunismul, raiul pe pământ. El încurajează concurența și incită inițiativa individuală, propune o economie liberă în care fiecare să aibă dreptul și șansa de a reuși.

Această carte va uimi cu siguranță mulți cititori. O mare parte dintre capitole sunt critici severe, însă argumentate, la adresa Franței. Dar cum ar putea fi altfel? Depășită pe plan economic de mai multe state din Uniunea Europeană, Franța nu mai este țara unde visează să ajungă tinerii. Nimeni nu o mai consideră ca fiind tărâmul democrației și nici măcar al culturii. Care sunt cauzele acestui declin? Cum se face că „modelul francez” nu e copiat decât de niște țări africane? Sistemul politic are derive autoritare, economia e sufocată de stat și de impozite, cetățeanul francez e dependent de măsurile administrative, iar intelectualii

și presa nu s-au debarasat de reflexele marxiste. Deși traduceri sunt făcute din două cărți apărute în Franța în 2005 (*Cet Etat qui tue la France*) și 2008 (*L'Absolutisme efficace*), temele tratate sunt de o actualitate siderantă. Eseul despre absolutism e consacrat fostului președinte Nicolas Sarkozy. Analiza stilului Sarkozy și a semi-reformelor făcute anunță viitorul eșec la alegerile din 2012.

În fine, partea a doua a eseului reunește texte (intitulate „Note inutile“ și scrise între 2008 și 2013) despre viața culturală și politică franceză, despre percepția României la Paris, problema țiganilor, căsătoria homosexualilor, corupția din Franța și din România și alte subiecte românești, pariziene sau europene... Sunt texte despre Che Guevara, Alain Badiou, Mitterrand, Philippe Sollers și Bernard Tapie. Dar și despre Ponta, Mihai-Răzvan Ungureanu sau Gigi Becali.

ACEST STAT CARE UCIDE FRANȚA

În concluzie, statul este un cap de familie nepriceput, prost industriaș, agricultor, vânzător, distribuitor al locurilor de muncă și al mijloacelor de trai, îndrumător incompetent al producției, schimburilor și consumului, administrator mediocru al provinciei și comunei, filantrop fără discernământ, patron ignorant al artelor frumoase, științei, învățământului și cultelor.

Mai rău, statul nu lucrează doar prost, primitiv, cu mai mare cheltuială și mai puține rezultate decât corpurile spontane, ci, prin monopolul legal pe care și-l atribuie sau prin concurența covârșitoare pe care o exercită, ajunge chiar să ucidă aceste corpuri naturale, să le paralizeze sau să le împiedice să se nască; și iată tot atâtea organe prețioase care, resorbite, atrofiate sau avortate, îi lipsesc corpului final.

*Hippolyte Taine,
Origines de la France contemporaine (1884)*

Introducere

Franței îi merge din rău în mai rău – toată lumea e de acord. Dar din ce cauză? Din vina cui? A Europei? A mondializării? A Statelor Unite, cum ni se tot repetă? Nu, nu trebuie să ne înșelăm în privința dușmanului. Adevăratul vinovat e altul. E statul, obez și neputincios. Sunt lobby-urile tehnocraților, administrațiile pletorice și nimicitoare. Și de asemenea politicile – iresponsabile și incompetente.

Putem oare reforma acest stat? Răspunsul e tot negativ. Căci, în ciuda zecilor de rapoarte, studii, cărți și articole care vorbesc despre indispensabila reformă a administrației publice, a pensiilor, a securității sociale, a educației naționale și a serviciilor publice, nu s-a făcut nimic. Reforma statului este o adevărată obsesie care, paradoxal, nu ajunge la nici un rezultat. Din contră, cu cât vrem mai mult să reformăm statul, cu atât el se mărește mai mult. Chiar în timp ce vorbim de reducerea cheltuielilor publice și a numărului de funcționari, administrațiile continuă să se umfle și tot mai multe instituții publice își fac apariția.

Cu cât se insistă mai mult pe reforma serviciilor publice costisitoare și ineficace, cu atât acestea refuză să se adapteze și fac tot posibilul să profite de banii contribuabililor. EDF-GDF, Poșta, SNCF și RATP majorează tarifele, cer din ce în ce mai multe subvenții și acordă, în ciuda unei situații financiare dezastruoase, tot mai multe privilegii propriilor agenți.

Cu cât vrem mai mult să „adaptăm“ și să „modernizăm“ administrațiile, cu atât creăm noi organisme administrative care nu sunt altceva decât clone ale birocratiilor deja existente. Și toate astea

pentru a le da francezilor iluzia eficacității. Sunt prea multe accidente pe străzi? Trebuie să înființăm o nouă instituție publică, de preferat un observator. Chiar dacă avem deja o duzină care fac același lucru. Șomajul e în creștere? Trebuie să înființăm un nou „organ“ administrativ care să gestioneze problema și să-l punem alături de cele câteva sute create până acum. Sărăcia e în creștere? Repede, un „Înalt Comitet pentru Combaterea Sărăciei“! Chiar dacă administrațiile care ar trebui să lupte împotriva „nedreptăților sociale“ sunt de ordinul zecilor. Acest stat se hrănește din propriile eșecuri, iar clonarea administrativă e principala sa reușită.

La ce bun un minister al Turismului sau al Culturii sau al Mediului când în alte țări acest gen de administrație nici nu există? De ce Ministerul Muncii continuă să producă planuri de luptă complet ineficiente împotriva șomajului? Pentru a-și justifica existența? De ce angajează Ministerul Agriculturii tot mai mulți funcționari în vreme ce numărul agricultorilor continuă să scadă?

În efortul său de a se ocupa de tot, statul pierde în întregime controlul. Dacă *laissez-faire*-ul criticat de etatiști a fost totuși aplicat undeva în Franța, atunci e undeva la nivelul statului și al administrațiilor sale. Acest stat vrea să protejeze întreprinderile naționale, dar ajunge la afacerea Elf, la scandalul financiar Le Crédit Lyonnais, la vânzarea de arme în Taiwan și la „paradisul“ Comitetului de Întreprindere al EDF-GDF. Vrea să apere literele și artele, dar se ajunge la încurajarea unei cinematografii nombriliste, care trăiește din subvenții, și la regresul fără precedent al limbii franceze în lume. Vrea să strălucească pe plan internațional, însă dă naștere unei „diplomații de cocktail“, pe care numai câteva țări africane o mai aplică. Vrea să formeze viitori profesori, dar aceștia devin victime ale unui învățământ în derivă. Din dorința de a reforma sănătatea, s-a ajuns la un sistem extrem de inegalitar. În numele intervenției și al ajutorului de stat au fost instituționalizate asistența publică și risipa legalizată, iar pretextul „statului regulator“ invocat de apărătorii săi nu este decât pălăvrăgeală și o sursă de birocrație.

Iar atunci când peste 75% dintre tinerii francezi cu vârste cuprinse între 25 și 30 de ani declară că doresc să lucreze¹ în administrația publică (în Statele Unite sunt numai 20%), cauza este faptul că „țara drepturilor câștigate” e atât de bolnavă, încât nu le mai oferă altă perspectivă. Este de asemenea confirmarea că adevărata fractură socială se regăsește acolo: între sectorul public lipsit de orice control, protejat și subvenționat din plin, și sectorul privat disprețuit și sufocat (cei care vor să urmeze o carieră în sectorul privat preferă adesea să meargă în străinătate).

La această etatizare a societății s-a ajuns mulțumită conducătorilor noștri, înalți funcționari absolvenți ai ENA (Școala Națională de Administrație), școala unde se învață arta birocrăției. Închiși în bula lor ideologică, la ani-lumină de realitățile țării, ei au fagocitat elemente întregi ale mecanismului de decizie, inculcându-le politicienilor reflexul inacțiunii. Peste 75% dintre francezi se pronunță în favoarea unui serviciu minim în sectorul transporturilor? Guvernul nu îndrăznește să-l legifereze din cauza sindicatelor. Cele 35 de ore lucrătoare trag economia înapoi? Nu trebuie să intervenim: sunt un „drept social câștigat”. Controlul bugetar și referendumul? Primul le-a scăpat complet din mână deputaților, iar cel de-al doilea se află în puterea politicienilor în loc să vină de jos, de la popor, cum se întâmplă în celelalte țări care îl practică.

Asta deoarece etatismul *à la française* a distrus resorturile societății civile și a răspândit în sânul clasei politice sindromul castrării, făcând-o astfel incapabilă de orice inițiativă. În vara lui 2003, canicula a făcut 15 000 de morți printre persoanele vârstnice; rapoartele arată grave lipsuri în adoptarea de măsuri de protecție a persoanelor expuse, elaborarea cu întârziere a unui plan

1. Sondaj Ifop (martie 2005). În cursul unei emisiuni difuzate de TFi (14 aprilie 2005), 80 de tineri au fost selecționați să-i pună lui Jacques Chirac întrebări cu privire la Constituția Europeană. Analiztii au remarcat prestația deplorabilă a președintelui, dar au fost și mai surprinși de reacția simptomatică a tinerilor, ale căror întrebări se învârteau în jurul aceleiași teme: ce fac statul, guvernul și Europa pentru ei?

de urgență, dezinteres din partea autorităților publice și a organelor administrative (tocmai în acea perioadă a anului, Institutul de Gardă Sanitară, singurul capabil să prevadă canicula, era aproape gol). Dincolo de aceste scăpări ale unui stat neputincios, avem o revelație: așteptând cu toții ca statul să se ocupe de toate, nimeni n-a putut să i se substituie. Faimoasa solidaritate franțuzească (se știe, contrar americanilor individualiști și ahtiați în permanență după câștig, francezii sunt altruști și generoși) a lipsit cu desăvârșire în vara lui 2003. În timpul caniculei, statul nu și-a făcut datoria, dar nici generozitatea particulară nu l-a înlocuit, fiindcă acesta o înăbușise de mult. Majoritatea francezilor au refuzat să lucreze într-o zi de sărbătoare (mai exact, în luna de după Rusalii), așa cum ar fi vrut Jean-Pierre Raffarin. Toate sondajele din aprilie 2005 o arătau. Totuși, unii au făcut-o, însă în felul lor. Fidel reputației sale de serviciu public exemplar, SNCF a hotărât majorarea zilei de lucru cu o durată cuprinsă între unu și două minute (*sic!*). Oponându-se cu îndârjire lucrului în luna de după Rusalii, sindicatele serviciilor publice au optat în cele din urmă pentru această inegalabilă dovadă de solidaritate. Angajații RATP care au lucrat în acea zi au obținut o primă specială.

În sfârșit, acest stat depravat și autosuficient alimentează abil o campanie de dezinformare transmisă fidel mai departe de o mare parte a mass-mediei franceze. El are monopolul asupra informației statistice, nu are contracandidații și nici contraputeri care să-l dezmință. A reușit să facă astfel încât informația să fie distilată aproape în exclusivitate de către polii de decizie, de administrații, sindicate și alte simboluri ale statului. Reducerea numărului de funcționari este anunțată cu mândrie de către guvern, administrațiile sunt „lipsite“ de mijloace, sindicatele se „luptă pentru progresul social“, iată doar câteva dintre clișeele pe care se cuvine să le desființăm. Un exemplu incontestabil de dezinformare în masă este antiamericanismul. La fiecare tentativă de reformă, America e transformată în sperietoare: nu trebuie să facem nimic, căci riscăm să ajungem în situația „catastrofală“ a Statelor Unite.

O dovadă în plus că dezinformarea națională e eficace a constituit-o dezbateră cu privire la Constituția Europeană din primăvara lui 2005. Partizanii ideii au fost obligați să-și concentreze aproape toate argumentele pentru a dovedi că Constituția este una socială, și nu „ultraliberală“, și că reprezintă un mijloc de apărare în fața superputerii americane. E uimitor să constați că etatiștii au reușit să convingă marea majoritate a francezilor că de vină pentru situația economică și socială precară a Franței sunt Europa, Statele Unite, mondializarea și „ultraliberalismul“, în vreme ce tocmai statul este cel care ucide Franța...

În timp ce Franța se adâncește în criză, în numeroase țări, de la Noua Zeelandă la Estonia, de la Suedia la Chile și Canada, au loc transformări uriașe. În toate aceste state, majoritatea serviciilor publice au fost privatizate, numărul de funcționari scade de la an la an, iar statutul lor este cu totul diferit (în mai multe cazuri, statutul de funcționar nici nu mai există). În realitate, aceste schimbări sunt impropriu numite „reformă de stat“, căci acesta e dezumflat, slăbit, deposedat de misiunile sale, chiar și de cele „regaliene“. Este un fenomen care privește atât țările bogate, cât și pe cele mai puțin dezvoltate, și care depinde de voința politică – foarte adesea de stânga – și de asemenea de rolul pe care îl are societatea civilă.

Acest eseu nu e o simplă constatare. Este rezultatul a mai mulți ani de cercetări și investigații asupra statului și administrațiilor sale. Se sprijină de asemenea pe mărturii ale victimelor statului, dintre care majoritatea funcționari și agenți ai serviciilor publice. Bazându-se pe cifre și statistici, el destramă vâlul care acoperă lumea statului și invită cititorul să descopere angrenajele sistemului de stat, anomaliile sale, daunele produse și imposibilitatea reformării sale. Totodată, arată modul în care alții au reușit să se debaraseze de un stat sufocant și nimicitor¹.

1. Jean-François Revel a anticipat declinul statului încă din 1980, în *La grâce de l'Etat* (Grasset, 1981) și ulterior în *Le rejet de l'Etat* (Grasset, 1984).

I

Responsabilitate și curaj politic: victimele etatismului

Ted Stanger este un american autentic. Originar din orașul Columbus, Ohio, cunoaște bine America tradițională, slujbele de duminică, interdicția de a consuma alcool, șeriful din ținut, recesiunea, când șomajul poate urca până la 5%, dar nu mai mult. A devenit jurnalist și a fost, pe rând, director al filialelor Newsweek din Bonn, Ierusalim și Paris. Trăiește în Franța de câteva zeci de ani și a scris o carte¹ în franceză.

Cu tot respectul pentru intelectualii noștri suficienți, cartea lui este mai mult decât un pretențios studiu economic sau o culegere de eseuri sociologice. Autorul este democrat, își recunoaște apartenența la acea stângă americană inteligentă, eliberată de clișee ideologice, de conservatorismul burghez al stângii franceze, incapabilă să inițieze o reformă socială oarecare fără să vorbească de drepturi colective, de excluziune sau de ineficacitatea dreptei. În plus, e amuzant, ironic și cultivă un umor malițios. Când îi povestește prietenului său, barman în orașul natal, că în Franța politicienii nu numai că practică fără rușine dublul mandat, dar, pe deasupra, își și exercită funcția în circumscripția lor de la Paris, acesta refuză să-i mai servească un al doilea whisky. Cum să-i explici unui alegător american că deputatul Jack Lang își exercită activitatea în Boulogne-sur-Mer (după aceea din Blois) din Vosges și că principalele sale acțiuni constau în distragerea atenției alegătorilor prin subvenții publice?

În Statele Unite, adaugă Stanger, statul, politica și politicienii sunt tolerați de către popor; în Franța, nu se face nimic fără ei. De altfel, sunt pretutindeni, participă la toate emisiunile radio sau

1. *Sacrés Français. Un Américain nous regarde*, Editura Michalon, 2003.

televizate, decid tot și se așteaptă de la ei să rezolve toate problemele. Și mass-media are aici vina ei. Autorul o cunoaște bine, face parte din ea. Totuși, rareori a văzut o mass-media mai aservită puterii, o castă preocupată doar de obținerea de subvenții și de apărarea propriilor avantaje fiscale. Critic în special la adresa ziarului *Le Monde*, pe care-l numește „Ziarul oficial“, acesta denunță lenea ce-i caracterizează pe jurnaliștii francezi, incapabili să verifice anumite cifre și gata să înghită pe nemestecate toate comunicările guvernului. De exemplu, când acesta a anunțat că va „debloca“ 130 de milioane de euro pe o perioadă de 4 ani pentru victimele inundațiilor din sudul Franței, nici un jurnalist nu și-a pus problema: ce reprezintă suma, dacă e suficientă, sau, din contră, exagerată.

Amuzante și realiste sunt în special capitolele destinate Franței etatiste, Franței asistaților social, a subvențiilor și grevelor. Este acea Franță care îl venerază pe Dumnezeu-funcționar și nici prin gând nu-i trece să se conducă singură. Când citește presa sau urmărește emisiuni la radio sau la televizor, Stanger e uimit de faptul că tinerii intervievați nu fac decât să ceară ajutor statului sau politicienilor. Dar ce face guvernul? Un tânăr îi cere de lucru ministrului, un altul se revoltă împotriva incapacității statului de a-i asigura cazare pe perioada facultății, o mamă somează statul „să-și asume responsabilitatea“; în realitate, chiar și cei care nu primesc alocații sociale au devenit asistați ai statului.

Această etatizare a statului descrisă de Stanger s-a produs datorită guvernanților noștri, înalți funcționari ieșiți de pe băncile ENA. Faimoasa reformă a statului? Ea „se realizează“ de peste 70 de ani cu rezultate impresionante: tot mai mult stat și tot mai mulți funcționari. De altfel, cum să produci schimbări când puterea își plasează „vizirii“ peste tot?

Mai multe reforme pentru mai mult stat

„Reformă“, cuvânt folosit din plin, dar niciodată aplicat în adevăratul lui înțeles. Căci „reformă“ înseamnă „schimbare produsă în vederea unei îmbunătățiri“ (*Larousse*). Totuși, mijloacele

antrenate și instigările la reformă nu lipsesc. Dimpotrivă! E de ajuns să navigăm pe site-ul Ministerului de Interne pentru a descoperi câteva zeci de „șantiere“ deschise, cu scopul de a „face să avanseze reforma statului“. Aceasta a avansat atât de mult, încât singura măsură concretă din ultimii ani a fost... suprimarea fișei de stare civilă. Nimic de comentat cu privire la inutilitatea acesteia, emisă parcimonios de către primăriile noastre, dar nu pare o realizare ieșită din comun dacă ne raportăm la urgența și la mijloacele alocate modernizării statului.

Au fost comandate zeci de rapoarte pentru a concepe propuneri în vederea modernizării statului. Având în vedere domeniile pe care le vizează această reformă, numărul lor exact rămâne practic necunoscut. Există cel puțin treizeci de rapoarte privind reforma sănătății, vreo cincizeci în sectorul educației și alte douăzeci cu privire la pensii.

Dar ce este o reformă a statului? Până unde trebuie să mergem când vorbim de transformarea statului, de modernizarea lui, de adaptarea lui la contextul mondial, de a-l face mai eficace, mai atent la rezultatele și la misiunile lui „regaliene“? Citind conținutul reformelor propuse în acești ultimi ani, mi-am dat seama că ele nu vizau decât reducerea numărului de funcționari, îmbunătățirea serviciilor aduse cetățenilor, evoluția administrației și a relațiilor acesteia cu utilizatorii. Nimic (sau aproape nimic) cu privire la stat și la administrațiile publice, la subvențiile acordate întreprinderilor private, la numeroasele cheltuieli nechibzuite ale ministerelor și excrescențelor lor, ale administrațiilor parapublice sau ale asociațiilor finanțate cu banii din impozite.

Trebuie spus că reforma statului beneficiază de un tratament special: are dreptul la numeroase structuri specifice (ministere, un Comisariat General al Planului), la mai multe comitete interministeriale pentru reforma statului, la nenumărate misiuni și comisii însărcinate cu formularea de propuneri, fără a mai vorbi de zecile de asociații și observatoare create în speranța de a găsi soluții miraculoase pentru neputința din ce în ce mai evidentă a statului de a rezolva și cele mai simple probleme. Comitetele se

întâlnesc regulat sub președinția prim-ministrului și stabilesc un „anumit număr de priorități“, fără a face însă vreun bilanț al anului încheiat. Dintr-odată, tot ce a fost început sau ce n-a fost făcut niciodată ajunge din nou pe ordinea de zi, fără nici o grijă pentru coerență. Reforma statului seamănă cu bietul Sisif, obligat să depună același efort mereu, și mereu în zadar. În orice caz, știm sigur că reforma statului este prioritatea guvernului, oricare ar fi el.

Acum exact 70 de ani apărea o cărticică de câteva sute de pagini cu titlul *La Réforme de l'Etat. Les idées maîtresses de „L'heure de la décision“* (Flammarion). Scrisă de André Tardieu, politician, fost ministru, președinte al Consiliului de trei ori, lucrarea sa se prezintă ca un program de reforme pentru un stat lipsit de control, cheltuitor, obez și neputincios. Primul capitol, cu un titlu elocvent – „Nu mai putem continua așa“ –, aduce în prim-plan imaginea implacabilă a unei țări în care doar 15% dintre francezi plătesc impozite pe venit, iar 85% profită de pe urma lor, în care asistăm la hipertrofia inadmisibilă a administrației (o creștere de 200 000 de funcționari în mai puțin de 20 de ani), la o „aservire totală a puterii legislative față de exigențele oligarhiilor electorale și cu un executiv care nu arată, în fața adunărilor și funcționarilor, decât «precaritate»“. Tardieu denunță o criză gravă care roade toate puterile, corupe clasa politică și o îndepărtează din ce în ce mai mult de popor.

Cum răul este cronic, se impune reforma. Mai întâi la nivelul funcției publice, împiedicându-i pe funcționari să aibă responsabilități politice (lucru pe care englezii l-au făcut de mai bine de un secol), întărind (și delimitând) legislativul și executivul, mult prea aservite și supuse presiunilor externe, și, în cele din urmă, controlând (cu scopul de a limita) cheltuielile publice prin creșterea rolului Parlamentului. Iar Tardieu dă încă o dată exemplul Angliei și al Declarației drepturilor din 1689, care stipula: „Orice impozit impus fără consimțământul Comunelor este ilegal.“ Și amintește faimosul discurs al lui Gladstone: „Rolul con-

stituțional al Camerei Comunelor nu e de a majora cheltuielile, ci de a le diminua“ (1886).

Făcând abstracție de capitolul care pleda pentru votul femeilor, acest text putea fi foarte bine scris în zilele noastre. Încă de pe atunci disfuncțiile statului erau multe, iar numărul de funcționari prea mare: Franța avea 1 milion de funcționari.

*Reforma: la ce bun?*¹

Era în 1934. Astăzi, această reformă rămâne la fel de actuală și pare să perpetueze un soi de tradiție care se rezumă la scoaterea în evidență a ce anume merge rău și ce trebuie schimbat, fără ca vreo măsură să fie luată, sau, în cel mai bun caz, doar câteva schimbări de mântuială în una-două administrații. Luând în considerare rapoartele și studiile publice referitoare la acest subiect de la sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial încoace, nenumăratele ședințe, colocvii, declarații pompoase ale politicianilor de toate culorile, suntem îndreptățiți să ne întrebăm cum de încă mai există statul, atât de numeroase și de dure au fost criticile. E de ajuns să ne amintim câteva dintre aceste reforme, dar nu începând cu 1945, când statul era încă în reconstrucție, ci cu anii 1980, după legile de descentralizare și conștientizarea unei veritabile transformări a administrației.

Iulie 1986. O misiune de studiu (condusă de doi înalți funcționari, Roger Belin și Pierre Gisserot), realizată la cererea lui Jacques Chirac, în calitate de prim-ministru, susținea, în concluziile sale, că statul era prea „greu“. Potrivit autorilor, trebuiau șterse 4 200 de posturi de funcționari din administrația franceză. Era totodată contestată eficacitatea unor organisme precum ANVAR

1. Este întrebarea pe care și-o pune Hugues de Jouvenel în editorialul său din revista *Futuribles* (aprilie 2001), remarcând abundența, dar sterila, literatură consacrată acestei teme.